

“«Mellom hatefulle ytringer og taushetens gull. Noen samiske hverdagserfaringer med rasisme»
Dialogmøte om rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer.

8. oktober 2020. Bodø.

Lars Magne Andreassen

ÁRRAN

Julevsáme guovdásj
Lulesamisk senter

www.arran.no

Kong Harald V (1997):

«Den norske stat er grunnlagt på territoriet til to folk – nordmenn og samer. Samisk historie er tett flettet sammen med norsk historie. I dag må vi beklage den urett den norske stat tidligere har påført det samiske folk gjennom en hard fornorskningspolitikk».

Mange samer opplever hverdagsrasismen

<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/EWOkll/mange-samer-opplever-hverdagsrasismen-ketil-lenert-hansen>

- Samer har fire ganger så høy risiko for å oppleve diskriminering som majoritetsbefolkningen har.
- I regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion for perioden 2020–2023 vises det til bekymring når det gjelder omfanget av hatytringer og hets mot samer

Spraylakkert for 4 gang.

<http://www.an.no/nyheter/article7593108.ece>

- Fikk utlevert refusjonsskjema på samisk i stedet for norsk. Tysfjord 2013.

«Det verste var at de antok at jeg var same. Det er fryktelig ergerlig, og det gjorde meg virkelig vondt, sier 82-åringen».

Fornorskningspolitikken og hverdagsrasisme.

1. Statlig strukturell rasisme- fornorskningspolitikken.

- Skrev det samiske ut av fellesskapet, språklig, etnisk, symbolsk, historisk, kunnskaps- og ansvarsmessig osv.

2. Hverdagsrasisme-

«Forskjell på folk og finn», samehets- hatytringer.

Likestillings- og diskrimineringslovgivningen
(diskriminering bl.a. av etnisitet og kultur).

Fornorskningspolitikken og dens konsekvenser Minde (2005)

- Skolen som slagmark og lærerne som frontsoldater
 - Jordsalgslov (1902)
 - Navnelov
 - Kartverk
- 1851 (til 1921)
opprettelse av
Finnfondet. 1981,
Altasaken,
Samekomiteen 1959,
Samerettsutvalg
1981 → .

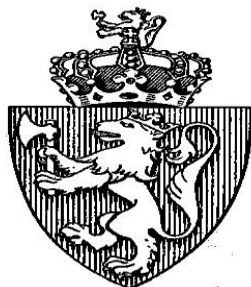
Johannes Steen (Stortingsrepr. 1863-Senere statsminister)

- Det er misforstaaet Humanitet at søge at halde tillive og nære denne Nationalitet...Den som stræbte at opelske den lappiske Nationalitet var deres værste fjende, thi han indviede dem til Undergang. Den eneste Redning for Lapperne var at absorberes af den norske Nationalitet...»

Skoledirektør Brygfeld i Finnmark 1920-

«Lappene har hverken hatt evne eller vilje til å bruke sitt språk som skriftspråk. (...) De få individer som er igjen av den opprinnelige lappiske folkestamme er nu så **degenereret** at det er lite håp om nogen forandring til det bedre for dem. De er håpløse og hører til Finnmarkens mest tilbakesatte og usleste befolkning og skaffer den største kontingent herfra til vore sidsykeasyler og åndssvakeskoler.» (Sitert etter Eriksen og Niemi 1980:258)

Ifølge Brygfeld var fornorskinga av samene en udiskutabel sivilisatorisk oppgave for den norske staten som følge av nordmennes rasemessige overlegenhet (Minde 2005)

Folketellingen i Norge

1 desember 1930.

Fjerde hefte.

Samer og Kvener. — Andre lands statsborgere.
Blinde, døvstumme, åndssvake og sinnssyke.

*(Lapons et Quaines. — Sujets étrangers.
Aveugles, sourds-muets, idiots et aliénés.)*

Utgitt av
Det Statistiske Centralbyrå.

Minde (2005)

«Fra historien kan man trygt slå fast at den statlige innsatsen for å få samene (og kvenene) til å legge bort språket sitt, endre grunnverdiene i kulturen og bytte den nasjonale identiteten sin, har vært omfangsrik, langvarig og målbevisst.

Omlegging av sosiale institusjoner må ha fått dyptgripende konsekvenser for enkeltmenneskenes forhold til hverandre.

Den statlige innsatsen kunne i en viss grad støtte seg på en eksisterende hverdagsrasisme, men den bidro nok i seg selv til en massiv nedvurdering av de som ble utsatt for denne politikken».

Minde (forts.)

- Det står fram som forholdsvis sikkert at fornorskingspolitikken lyktes i å nå sine mål i «overgangsdistriktene», dvs. i sjøsamedistriktene, i hvert fall med hensyn til målet om et språkskifte, og delvis et identitetsskifte.
- Følgene av fornorskings-prosessen ble **individualisert og delvis tillagt skam**. Å bli tatt for å være same offentlig var et personlig nederlag. Fattigdom ble knyttet til nordmenns bilde på den autentiske samene.
- Samiskhet som stigma- Samisk-, kulturell smerte (Nergård 1992, Saus 2019).
- Langsiktige konsekvenser for eksempel helse- av slik kumulativ diskriminering (Midtbøen og Lidén, 2015)

Noen andre virkninger

- Manglende kunnskap og kompetanse i utdanninger og i det offentlige.
- Manglende tillit til offentlige myndigheter, og taushetm underrapportering. «Om du tør å spørre, tør folk å svare» Hjelpeapparatets og politiets erfaringer med vold i nære relasjoner i samiske samfunn NKVTS. Rapport nr. 2017.
- Manglende oppgjør med hatytringer
- Fornorskningen rammet således både minoritet og majoritet.

§ 185 Hatefulle ytringer

- En mann i 50-årene fra Nordland er dømt for hatefulle ytringer mot samer etter et Facebook-innlegg han skrev i Avisa Nordland 2. august 2018.
- Mannen er i Salten tingrett (og Hålogaland lagmannsrett) dømt til 18 dagers betinget fengsel og 15.000 kroner i bot
- Retten finner flere utsagnene svært nedlatende, nedverdiggende og krenkende overfor samer generelt.

https://www.nrk.no/nordland/domt-for-hatefulle-ytringer-mot-samer_-_en-seier-for-alle-samer-i-norge-1.14410857

The image shows two screenshots of social media comments from a post by 'Avisa Nordland'. The left screenshot shows a comment with a profile picture of a person with reddish hair. The right screenshot shows a comment with a thumbs-up icon and the number '1'.

Left Screenshot:

Avisa Nordland sitt innlegg

IKKJUT JØR

Bare å kjøre på reinean, rein skal forsjåvidt ikke være på veian, men på viddah, klarer ikke sami ednan å holde styr på reinsdyran sine må det no bare vær, når e kommer kjørende, prøver jeg bevist å treffe reinan, klarer som regel å treffe med døra.. Trur det er bevist at vår alles kjære same ante, jager reinsdyran ut på veien med vilje, første ordet dem lærte var erstatning før dem lærte å si mamma og pappa.. Kem som stoler på sameerne ? Spik.. Nei ingen, ikke en ærlig same.. Dem veit nok ka dem jør, sett dem rundt laavoen med hasjpipa og funderer på kor dem skal jage

Right Screenshot:

Avisa Nordland sitt innlegg

funderer på kor dem skal jage ut dyran sine for å tappe den norske stat for kronasje som e og du har jobbet hardt for, våre egne skattekroner ? Synds e hører samene, skattekroner hva er det ? Jatta jatta jatta. Hallo dem hører heime på viddah.. Ikke her med den latterlige klovne draktan dem fær å vasa i. Kjenner du lokta av tennveske, er det en same ikke langt unna på 1,30 og lokter bål. No gidd e ikke skreiv meir, bi så fette provosert på disse same jævlan.. Burde ha bedt dem reise til h..... Sagt det på en såpass hyggelig måte at dem faktisk hadde gleda seg til turen.

11 t Liker Svar 1

«Hallo dem hører heime på viddah.. Ikke her med den latterlige klovne drakten dem fær å vasa i».

– Det er ikke uvanlig i Nord-Norge å snakke om samer på en måte som kan føles krenkende for noen uten å bli stilt fremfor retten, sier forsvareren i retten.

Likestillings- og diskrimineringsombud Hanne Bjurstrøm :

- Samer har i lang tid meldt om at de utsettes for rasisme og trakassering, og med denne dommen viser rettsapparatet og samfunnet at dette tas på alvor*
- Dette er nok den første saken der samehets blir tatt til domstolen (A. Somby- sitat fra artikkelen)*

<https://www.nrk.no/sapmi/mindre-rasisme-mot-samer-etter-samehets-dom-1.14790432>

- Om rettssaken: «*Selv om det fremdeles finnes rasisme, så har denne saken hatt en stor symbolsk betydning. Flere er blitt bevisste og man ser en endring i kommentarfeltene. De er ikke så hatske som før*», sier førstemanuensis Ande Somby.
- «*Jeg tror at flere tenker seg om før de skriver*». Administrator Maia Hætta i facebookgruppa «Dokumenter samehetsen».
- Kommentarfelt stengt etter samehets (Nordlys 2019)
- Sjefredaktør i Nordlys, Helge Nitteberg, sier til NRK at samene «*blir stemplet og satt i bås*».

«Om du tør å spørre, tør folk å svare»

Hjelpeapparatets og politiets erfaringer med vold i nære relasjoner i samiske samfunn NKVTS. Rapport nr. 2017.

- Samer møter også i dag ulike former for indirekte og strukturell diskriminering, for eksempel i møter med de offentlige tjenestene (Josefsen, 2006; Hansen, 2012; Midtbøen og Lidén, 2015; Melbøe et al., 2016)
- Riksrevisjonen *Dokument 3:5 (2019–2020)*
Undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk:
- *Det er betydelige mangler i opplæringen i og på samisk både når det gjelder læremidler, antall lærere og fjernundervisning.*
- Eksempel tobarnsmor: « Barna Ikke opplevd samehets i byen», men ho føler urettferdighet- samisk språk nedvurderes og behandles ikke likeverdige- ikke lovfestet rett til samiske læremidler f eks » «Føler de (i

K. Lennert Hansen:

Saminor undersøkelsen (Senter for samisk helseforskning) /Samiske tall forteller, 2016.

- Vi vet at den vanlige formen for diskriminering samer møter, er etnisk diskriminering, og at de møter disse krenkelsene på ulike arenaer i samfunnet: i utdanningssammenheng, i arbeidslivet, i møte med det offentlige, på butikken, ved restaurantbesøk og i økende grad på sosiale medier, som i løpet av de siste årene har utviklet seg til å bli en ny arena for diskriminering av samer.
- Diskrimineringen kan komme i form av majoritetens manglende forståelse og respekt for samisk språk og kultur.

Andre eksempler

- To fedre: «Mobbing av det samiske skjer overalt. Også vi sama mobbe hverandre»
«Samehetsen/hverdagsrasismen e her enda- kor har de det fra? De eldre?» «Hersketeknikker. Ta på sameskoan dine. Bor dokker i gamle (gebrokkent)».
- Etter Tysfjordsaken: Enkelte ungdom mobbes som overgripere eller ofre. «De burde være forbilder siden de krevde endringer, men de mobbes»
- Et av barna sluttet på videregående skole.
- Løsning? «Snakke om det offentlig!». «Øke kunnskapen om det samiske slik at målsettinger blir gjennomført».

Eksempler

- 1) Samisk mor mistenkt for prostitusjon for å ha mye slektsbesøk.
- 2) Entreprenøren
- 3) Narvik kommunestyre vedtok nylig ikke å ha offisielle samiske navn på den nye sammenslåtte kommunen selv om deler av den gamle hadde hatt det i 13 år (Tysfjord)
 - For få samer, 2% av befolkninga
 - For dyrt
 - Må ta hensyn til de som ikke vil ha samisk navn.

Sannhets- og forsoningskommisjonen. Stortinget 2017

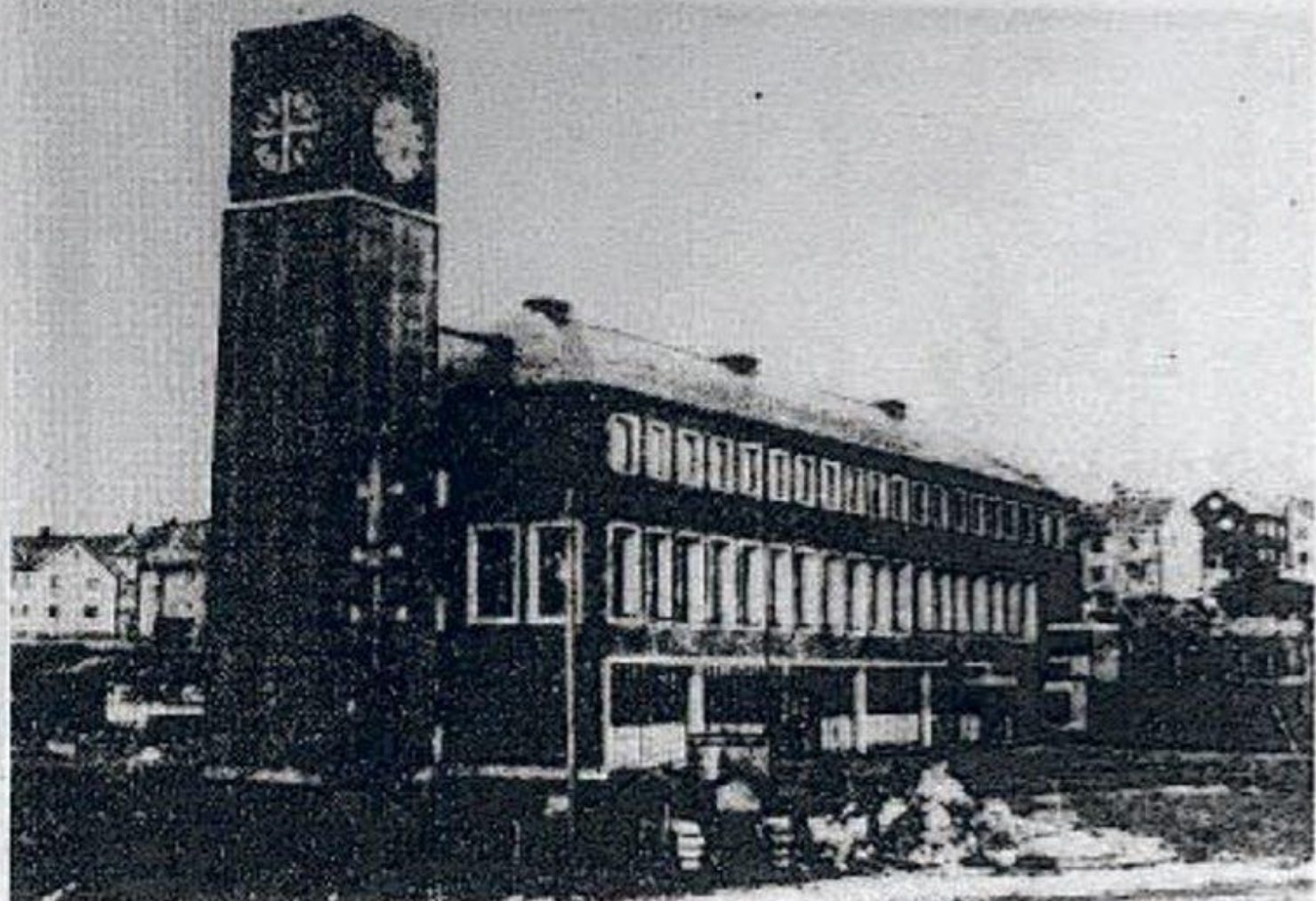
<https://uit.no/kommisjonen>

- Det skal gjøres en historisk kartlegging som beskriver norske myndigheters politikk og virksomhet overfor samer og kvener/norskfinner (og skogfinner) både lokalt, regionalt og nasjonalt.
- Virkningene av fornorskingspolitikken skal undersøkes. Kommisjonen skal se på hvordan fornorskingspolitikken har påvirket majoritetsbefolkningens syn på samer, kvener/norskfinner og undersøke betydninga av fornorskinga frem til i dag.
- Foreslå tiltak som bidrar til videre forsoning.

Manglende felles språk om historien.

- Behov for forsoning- felles språk og felles mål. Reni Eddo-Lodge. (why-im-no-longer-talking-to-white-people-about-race 2014).
- *“the vast majority who refuse to accept the legitimacy of structural racism and its symptoms.... The words hit a barrier of denial and they don’t get any further”*.
- Hvordan belyse historiske erfaringer uten at debatten grøfter?

*Første persontog til og fra
Bodø idag – neger var med*

Konklusjon

- Alt galt skyldes ikke rasisme. Ikke egenskapsforklaringer.
- Forsoning forutsetter erkjennelse av sannhet.
- Skape felles forståelse av det som har skjedd-felles språk.
- Opprettende tiltak. F.eks. rydde opp i rotet med samiskopplæringa og gi de samiske museene likeverdige arbeidsvilkår som de norske museene.
- Kunnskapsbygging og kompetanseheving
- Synliggjøring av det samiske i fellesskapet, samtidig som selvbestemmelsen/urfolksstatusen